

ennél is több és kevesebb: a valóság kéjelgője. A kiindulási pont nyíltan beszél: „30 éve úgy szerepeltem a publikum szemében, mint iparfeudalizmusunk „elővezetője“ és mindig azt mondták: Sinclair túloz. Sziámi és tasmániai művelt könyvrecenzorok kijelentették, hogy ez lehetetlenség... Ezért tehát most egy élő embert vezetek elő. És ez alkalomból még Sziámban és Tasmániában is kell, hogy belássák: bizony ez lehetséges!“. Egy diadalmas „nesze nektek“ ez a könyv: maga a forrás, maga a valóság nyilatkozik meg. Sinclair csak ír, rendez, csoportosít. Jegyzőkönyvvezető: a tanu beszél. Nem más ez a könyv, mint egy hitelesített tanuvallomás. William Fox, a bukott filmfejedelem mondja el élettörténetét. És ez az élet egyet bizonyít: a pénz őserdőmorálját. A nagy halak megeszik a kis halakat. Adva van egy magyarországi származású kis zsidó, aki zseniális üzleti érzékkel felismeri a filmszalag jelentőségét és évek alatt filmfejedelemmé duzzad. A hangosfilmmel, a patentekkel a monopoli vállalatok kerülnek felszínre. Vállalatok, bankok, melyeknek nincs közük a filmhez, de az aranybányát végre felismerve, ráteszik a kezüket és aki nem pariroz, azt a nagy bünszövetkezetek receptjeire emlékeztető módon felmorzsolják. A bankok nem tűrnek maguk mellett más pénzhatalmat és W. Fox egy szép nap rájön, hogy ő az üldözött vad. A pénzarisztokrácia nem tűrheti, hogy holmi bevándorolt zsidócskák egyjelentőségűek legyenek vele, ép ezért — igaz, hogy fehér szegfűvel a gomblyukban —, de kifosztják. A hatszázmillió összeszugo-rodik és Fox 20 millió dollárral a zsebében, a súlyesztőbe zuhan. A nagy halak megeszik a kis halakat, a milliárdosok a milliomosokat. És a fehér szegfűs nagy halak a porondon tovább jelentik korunk erkölccsel egyjelentésű mindenható hatalmát. Sinclair regénye tiszta fénykép: annyira át van világítva, hogy a sugarak hirtelen és pillanatnyi áttörése csak a valóságot vetítheti. Itt nincs titok, itt nincs forma, itt a valóság a tartalom. És ez kevés. A valóságot ujjá kell teremteni, hogy ható értelme legyen. Sinclair ebben a regényben az alkotómunkát nyíltan szabotálja, szerepe kimerül a lábjegyzetírásban. És munkája mégsem haszon nélkül való, mint ahogy Borcharit sem beszélt a levegőbe. Egyben találkoznak, mert egyet példáznak: a pénz erkölcs-
jogtalanságát, ellenségváltat. Mindegyik a maga módján. Az egyik az arisz-
tokratikus megvetés szuverénitásával: a tartalommal lényegült formával, a
másik a tiszta valósággal, a formává nem lényegült meztelen tartalommal.

(Fábry Zoltán)

ROBERT DAVID, NAPJAINK OSEH „VILLON“-JA. Néhány hónappal ez-
előtt érdekes verskötet látott napvilágot Prágában*). Egy ismeretlen nevű
cseh költő balladáit tartalmazta, számszerint 52 darabot, François Villon mo-
dorában. A könyv máról holnapra az irodalmi érdeklődés homlokterébe került,
alig negyed év alatt három kiadást ért meg, egyre többen beszéltek, írtak,
vitatkoztak róla, találgatták, ki rejtőzik az álnév mögött. A különös verskötet
zavarba hozta a cseh szellemi élet embereit. Ki írta a formailag kétségtelenül
tökéletes balladákat? Miért választotta az ismeretlenségbe burkolózó költő a
villoni versformát és közlési módot? Milyen szerepe, küldetése, célja van e
kötetnek? — túltalok fel egymásután a kérdések. Vajjon aktuális-e ma a vil-
loni vágású vers, nem hat-e mesterkéltlen? Nem keltik-e e versek a művirág
benyomását? A találgatások és tapogatózások egyre sűrűbbekké váltak. A
szerző után nyomoztak. Volt, aki Nezvalra gyanakodott s bizonygatta, hogy
Nezval a szürrealizmus nyúgaitól kívánva szabadulni, rangrejtve szabad por-
tyázásra indult a középkori francia líra nagyszerű lehetőségekkkel kecsegtető
területeire. Voltak azonban, akik másokra gyanakodtak.

E jelenség kapcsán nem érdektelen utalni arra, hogy az első cseh Villon-
fordításokat Otokar Fischer, a neves cseh író és esztéta adta ki, nem régen.
Sokan úgy vélik, hogy ezek a fordítások hatottak Davidra és nem az eredeti
Villon-versek. Villon ugyanis sokkal személyesebb és konkrétabb. Nincs jó-
formán egy balladája, melyben ne említene meg valakinek a nevét, vagy ne
számolna le valakivel. Fischer, természetesen, a versek könnyebb érthetősége
szempontjából elhagyta a személyi célzásokat és idézeteket, mert különben egy

*) 52 horokych balad vecného studenta Roberta Davida (Robert David örök-
diák 52 keserű balladája). Fr. Borovy kiadása, Prága, 1936.

sereg magyarázatot kellett volna a versekhez fűznie. Ezzel szemben hihetetlen, hogy pl. Nezvalra, aki tökéletesen beszél franciául és Villont bizonyára eredetiben olvasta, ne lett volna hatással az eredeti villoni vers. Viszont másrészt Nezvalra emlékeztet a formatökély és a rímek változatos és gazdag volta s a nagyszerű verstechnika. Minden balladában tizennégyszer ismétlődik meg ugyanaz a rím, anélkül, hogy a szöveg erőltetett lenne vagy a gondolat rovására menne. Ámde nem is annyira formai tökélyük, mint inkább tartalmi újszerűségük miatt érdemelnek figyelmet ezek a versek. Meglepő, hogy az érdeklődés mégsem a versekkel szemben nyilvánult meg, hanem az anonym költő személye felé irányult. Nyilván nem minden célzatosság nélkül. Ezért bizvást leszögezhetjük, hogy az a nagy lendület, mellyel a közönség az ismeretlen költő felderítését hajszolta, tisztességtelen szándékokat rejt magában. Úgy tűnik fel, hogy bizonyos körök el akarják kendőzni és hallgattatni e mű igazi jelentőségét. Pedig hát erre sok szükség nincsen, a kötet nem tartalmaz felforgató eszméket.

Ám nézzük közelebbről, mi jellemzi „Robert David örök diák 52 keserű balladáját”? Nem is annyira lázongó, mint inkább vádoló, panaszkodó hangja. Érdekes, hogy a polgári kritika David verseit anarchikusnak bélyegezte, melyek telve csömörrel és csödérzettel. Egy cinikus és élettágadó lélek megnyilatkozásaként könyvelte el őket, melyek jellemzőek a mai kor emberére. Ezzel szemben, ha mélyebben beletekintünk a versekbe, úgy tűnik fel, hogy David egyénisége nem fejezi ki tipikusan a mai kort. Olyanok ezek a versek, mintha erőszakkal plántálták volna őket át a mába abból a korból, amikor a polgársággal és nemességgel szemben megnyilatkozó gyűlölet nem az osztályöntudat jele volt, hanem inkább romantikus és érzelmi lázadás a rendszer ellen, melyet az uralmon levők erőszakoltak a társadalomra. Ma már a villoni magatartás tehát nyilván anachronisztikus és póznak hat. A kötet több darabja igazolja ezt (85. és 97. ballada). Van azonban a gyűjteménynek néhány olyan darabja, melyek érces, valódi csengésüknél fogva kitűnnek a többiek közül. (9., 14., 39. ballada). Ezekben nem az életűnt, csömörrel telt ember hallatja hangját, hanem a felfelé menő osztály öntudatos, életigenlő tagja. Itt félig-meddig a semmibe foszlik az örök diák patetikus, korszerűtlen és valószínűtlen alakja, hogy izzig-vérig életet lénynek adjon helyet.

[Mi célja volt a költőnek, aki álnév mögé bújva, villoni pózba vágta magát, hogy panaszt tegyen a mai társadalmi fonákságokról? Önreklámnak szánta? Vagy talán éppen ellenkezőleg: személytelenül akart hatni? Nem! A költő a jelek szerint a mai kor Villonja akart lenni. Nem rajta mulott, hogy ez nem sikerült: az eltűnt idők Villonja maradt menthetetlenül. Korunkra nem alkalmazhatók elmúlt idők szokásai, módszerei. Napjaink más harci eszközöket kívánnak. Vannak idők és vannak mondanivalók, melyek megkívánják a becsületes álnévet. (Gondoljunk csak a háború előtti Bezruca!). Ha az álnév használatának nincsenek komoly motívumai, pusztán reklámfogásnak tekinthetjük, mely magában hordja kritikáját. A cseh irodalmi életben a közelmúltban is volt erre példa. Helyesen jegyzi meg St. K. Neumann David könyvével kapcsolatban: „Akár amatőrrel van szó, aki játékot űz a közönséggel, akár céhbeli íróról, aki valamilyen szeszély áldozata lett, bizonyos, hogy az 52 ballada szerzője nem ujonc és így könyve bizonyos mértékig pusztán misztifikációnak számít. Mai irodalmunkban és kritikánkban eluralkodó anarchikus és demoralizált viszonyok adnak bátorságot az ilyen vállalkozásokhoz. Az irodalomnak azonban ebből sok igazi haszna eddig nem volt és nem is lehet.“ (U Blok 1937. évf. 1. sz.) Kemény és kíméletlen szavak ezek. Mégis kénytelenek vagyunk összegezésül leszögezni, hogy Robert David versei között nem egy akad, mely értéket képvisel. (Sándor László)

SZABADSÁG ÉS KULTURA.* A világháború után felszűrődő román fiatalság a hagyományos francia kulturában találta meg azt a fix pontot, amire az összes eddigi értékek megingása folyamán támaszkod-

* Libertate și cultură. Irta Alexandru Vianu. Editura: Tiparul Universitar, Bucuresti, 1937. Sajtó alá rendezte Tudor Vianu.